מפניני הפרשה - מאמר

האם ניתן לתקן?!

פעם בשיעורו של הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל, אחד הבחורים ביקש להתקרב. ובהיסח הדעת נתקל כיסאו בקיר והשיר פיסת טיח. שאל אותו הרב בנועם: "**היודע אתה על איזה איסור עברת**?" הרוחות רגשו כשכל האברכים ניסו להשיב, האם שייך כאן איסור מזיק והאם חייב בתשלומים, הרי הבית בכללותו לא נפחת מערכו ועוד ועוד סברות.

כששקטו הרוחות, אמר להם הרב: "**דברים של טעם שמעתי, אבל נראה ששכחתם לאו מפורש בפרשת ראה. "וניצתם את מזבחותם...לא תעשון כן לה' אלקיכם**". ולמדו חז"ל, שאסור לנתוץ אבן מן המזבח או מבית המקדש. וכתבו הפוסקים, שגם בית כנסת ובית מדרש קרויים "מקדש מעט", ואם כן המשחית כלשהו מכתליהם עובר באיסור זה! וסיים הרב ראו, בני, כיצד צריכה כל תנועה להיות שקולה, מדודה ומותאמת לכל חלקי השולחן ערוך וכל אופני ההלכה!"

הדברים קשורים לפרשת שבוע, אך לא פחות מזה קשורים הם לחודש אלול שאנו עומדים בפתחו. שכן, בית הכנסת ובית המדרש הם בתי מקדש מעט. אבל גם כל אחד מאיתנו, הוא "בית מקדש מעט" לשכינתו יתברך. כמו שכתוב "ועשו לי מקדש - ושכנתי בתוכם".

אלו הם דברי רבינו חיים מוולוזין זצ"ל: "לזאת, הרי כי ודאי עיקר עניין הקודש והמקדש ושריית שכינתו יתברך, הוא אדם. שאם יקדש עצמו כראוי בקיום המצוות, אז הוא עצמו המקדש ממש, ובתוכו ה' יתברך שמו, כמו שנאמר: "היכל ה' היכל ה' המה", ונאמר: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן, וכן תעשו", כך תעשו את עצמכם, שבמעשיכם תהיו ראויים ומוכנים להשרות שכינתי בתוכם ממש. כך אמר ה' לשלמה המלך כשסיים לבנות את בית המקדש: "הבית הזה אשר אתה בונה...אם תלך בחוקותי ואת משפטי תעשה ושמרת את כל מצוותי ללכת בהם...ושכנתי בתוך עמי ישראל ולא אעזוב את עמי ישראל" (מלכים א' ו') וכן כתב גם ב 'מסילת ישרים'.

נמצא שבכל עבירה שאנו עושים, נותצים אנו חלילה אבן מבית המקדש הפרטי שלנו" הן לא מכבר, בלמדנו בימי האבל את אגדות החורבן, הזדעזענו ממעשיו של טיטוס הרשע, שנטל פרוצה והביאה לבית קודש הקודשים לעבור עימה עבירה. ובזוהר הקדוש אמרו שהלב באדם הוא בקדוש הקדשים, וכל מי שקורא בעיתונות החילונית המשחיתה והמסואבת ומבוססת על ניוון וניבול, מחדיר לליבו הרהור מכוער כמוהו כטיטוס להבדיל - בטמאו את קודש הקדשים שבליבו!

האם יש לכך כפרה?! והתשובה: יש ויש! כך אמר התנא האלוקי בבא בן בוטא להורדוס: "**מי שכיבה אורו של עולם - ילך ויעסוק באורו של עולם**", ויבנה את המקדש במשנה פאר והדר!

כך, מי שכיבה את האור האלוקי שבליבו בעבירות, ובהרהורי עבירה הקשים מעבירה, ילך ויעסוק באורו של עולם בתוספת מצוות, ביתר כוונה בתפילה ובברכות, בהשתתפות בשיעורי תורה. כך נשוב ונבנה את בית מקדשנו הפרטי, נשקם אותו, נגדור את פרצותיו ונוסיף על הדרו.

כך נזכה להשראת השכינה בליבנו ולקיום הכתוב: "**בכל מקום אשר אזכיר את שמי – אבוא אליך וברכתיך!**".

בין אדם לחבירו

אסור להראות לאחרים מכתב או מאמר שמתוכו עולה רושם שלילי על הכותב, זאת כשם שאסור לגלות את זהות מחברו של מאמר או ספר הנחשבים לבלתי מוצלחים. וכמו כן אסור להראות תמונות של אנשים העלולות להביך אותם. כל האופנים של לשון הרע אסורים הם, אפילו כשאין מזכירים שמות, אם אפשר להבין מתוך הדברים על מי מדובר.

יתרה מזו, אם משמיטים את השמות מתוך הדברים, אולם הסיפור מטיל צל על ציבור שלם של אנשים, אסור לספר את הדברים.

שואל ומשיב

לקראת היציאה לחופשת הקיץ ופתיחת עונת הטיולים והנופשים

שאלה: האם מותר ליהודי להיכנס או לבקר בכנסיה נוצרית?

תשובה: במסכת עבודה זרה יז. מובא - שאסור אפילו להתקרב לפתח הבית של עבודה זרה, שנאמר: "אל תקרב אל פתח ביתה".

כן כתבו התוספות שם. הרמב"ם בפירוש המשנה שם כתב, שכל עיר השייכת לאומה מן אומות העולם עובדי עבודה זרה, ויש להם בתוכה בית תפילה, שהוא בית עבודה זרה, מעיקר הדין היה צריך לאסור לדור באותה עיר.

אבל בעוונותינו אנו אנוסים בעל כורחנו לשכון בארצותם של עובדי עבודה זרה, ונתקיים בנו בגלותנו, ועבדתם שם אלוקים מעשה ידי אדם עץ ואבן, ואם העיר כולה דינה כן שאסור לדור בתוכה, קל וחומר לבית עבודה זרה עצמו, שאסור לנו כמעט אפילו לראותו, ומכל שכן שאסור לנו בודאי להיכנס לתוכו.

ברמב"ם בסוף פרק יא' מהלכות מאכלות אסורות, מובא שהנוצרים עובדי עבודה זרה הם, וממילא דין כנסייתם כבית עבודה זרה ממש, ולכן ברור מאוד שאסור לבקר בכנסיית הנוצרים.

גם מרן החיד"א כתב בספר "שיורי ברכה" לאסור כניסה לכנסיות, וכן פסק רבי חיים פלאג'י בשו"ת "חיים ביד", שהדבר ברור ממקורות התלמוד והפוסקים שאיסור חמור להיכנס בבית תפילתם, והביא דברי להקת הפוסקים שהחמירו באיסור זה מאד.

גם בספר "שבילי דוד" פסק שאיסור כניסה לכנסייה של נוצרים הוא איסור תורה ולכן אין להתירו אפילו במקום שיש חשש איבה, פן ישנאו אותנו הגויים על כך, וכן כתב רבי אליעזר דייטש, והוסיף שאין להקל בזה אפילו במקום איבה, וכן פסק הרב עובדיה דאיה בשו"ת "ישכיל עבדי".

סיכום: אסור בהחלט ליהודי לבקר בכנסיות נוצריות. לכן מדריכי תיירות צריכים להישמר מאוד, לא להיכשל ולא להכשיל יהודים להובילם אל כנסיות הנוצרים, שיש בזה משום: "לפני עור לא תיתן מכשול". לשומעים יענם ועליהם תבוא ברכת טוב. (עפ"י שו"ת יהוה דעת ד'- מה')

מפניני הפרשה - רעיון

הנדיב או הקמצן

בגמרא במסכת בבא בתרא דף י: מובא: "**ואמר רבי אבהו, שאלו את שלמה בן דוד: עד היכן כחה של צדקה? אמר להן, צאו וראו מה פירש דוד אבא: פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד. רבי אבא אמר מהכא: "והוא מרומים ישכון, מצדות סלעים משגבו, לחמו ניתן מימיו נאמנים**" - בפסוקים אלו אנו רואים שיש שני אופנים בנתינת צדקה:

- Ø יש שנותן מנדבת לבו, וכך הוא טבעו.
- Ø יש שטבעו קמצן, והוא מתאמץ כנגד טבעו ונותן.

מה יותר טוב מבין השניים? מצד אחד יש לומר שהראשון טוב יותר, שהוא נותן מנדבת טוהר לבבו, ובודאי עושה בשמחה, אך מצד שני יש לומר, שהשני טוב יותר, שהוא עושה נגד טבעו האנושי וכופה את היצר הרע לתת צדקה.

על עצם השאלה שנשאלה בגמרא יש לשאול, למה הוצרכו לשאול לשלמה, והלא כל התורה מלאה בתיאורים על כוחה של הצדקה. "**כי בגלל הדבר הזה**" **וכו'** ועוד?! וכן נשאלת שאלה על שלמה, מדוע הוצרך להביא מאביו, ולא השיבם בפשיטות מן התורה?!

אלא יש לומר כי בדיוק בזה הסתפקו מה טוב משני הדברים הנזכרים, אם הנדיב או הקמצן, ולזה אמר צאו ראו וכו' פיזר נתן וכו', כלומר המשובח הוא פיזר, שטבעו פזרן, ונתן לאביונים, זהו צדקתו עומדת לעד.

רבי אבא לעומת זאת סובר, שצד שני יותר טוב, מפסוק "והוא מרומים ישכון..." כלומר אעפ"י שניתן בעל כורחו חיפך טבעו, עם כל זה הוא הטוב יותר, ולדעתו גם המפזר לצדקה כלול במצוות הצדקה אע"פ שניתן שלא מדעתו, כמו שאמרו חז"ל נפלה לו סלע ומצאה עני ונתפרנס בה, הרי הוא מתברך עליה.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

יעקב בן יפת תואר באייבצ'יוב ז"ל

משיח יעקב בן יוסף חיים ז"ל | שאלתיאל בן מזל דהרי ע"ה | דינה לוי בת פרחה ז"ל | מזל בת יעיש דהרי ז"ל

יעקב חיים בן שינה מנוחה ז"ל

בניהו בן סגולה ובועז למשפחת מלט ע"ה והי"ד

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה

אידה בת פיבי אוחיון ז"ל | חווה בת ננה אהרונוב ז"ל

יענטה בת ישי אלכסנדר ז"ל

כס"ד כד' לחודש מנחם אב ה'תשפ"ו
שנה שלושים ושתים גליון מס' 45
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת ראה
שבת מברכין
מפטירים
"עניה סוערה לא נחמה"
(ישעיהו נד' - יא')

חשמונאים (שעון קיץ)
כניסת השבת: **19:14**
יציאת השבת: **20:12**
זמן רבנו תם: **20:45**

ממתי מתבגר נחשב הלכתית כגדול עפ"י שו"ע סימן נח' ופוסקים אחרונים

מקור בתלמוד

על פי המשנה במסכת נידה פרק ו' משנה יא', ההתפתחות הפיזית של: "הבאת שתי שערות" היא המהווה את המעבר של האדם מהגדרת "קטן" או "קטנה" להגדרת "גדול" או "גדולה" לעניין חיוב בכל המצוות: "...**תנוקת שהביאה שתי שערות...וחייבת בכל מצות האמורות בתורה. וכן תנוק שהביא שתי שערות חייב בכל מצות האמורות בתורה...**"

כיום, מקובל להחשיב כגדולים ילדה בת 12 וילד בן 13. במשנה במסכת אבות פרק ה' משנה כא' מובא: "בן שלוש עשרה למצוות". אומנם לכמה דברים כמובא בדברי חז"ל בגיל שלוש עשרה שנה הילד נחשב בוגר, כגון לעניין נדרים, אבל מהגמרא במסכת קידושין דף טז: מתבאר שהסימן של 'הביא שתי שערות' בפני עצמו לא מחשיב את הילד כגדול, אלא אם הגיע לגיל שלוש עשרה: "...**דתניא: בן תשע שנים שהביא שתי שערות - שומא (פוג של יבלת), מבן ט' שנים ויום אחד עד בן י"ב שנה ויום אחד ועודן בו - שומא, ר' יוסי בר' יהודה אומר: סימן, בן י"ג שנה ויום אחד - דברי הכל סימן**".

פסיקה להלכה בשו"ע

כאמור מהגמרא במסכת קידושין עולה שכדי להחשיב את הילד כגדול צריך שיתקיימו בו שני דברים: א. הגיע לגיל שלוש עשרה. ב. הביא סימנים – 'שתי שערות, וכן נפסק להלכה בשו"ע בסימן נה' סעיף ט': "**לעולם הוא קטן עד שיביא שתי שערות אחר שיהיה בן י"ג ויום אחד..**"

משנה ברורה

ב 'משנה ברורה' בס"ק מב' כתב שלאו דווקא יום אחד שלם, אלא אפילו חלק מהיום, ואפילו שלוש עשרה שנה ורגע אחד מהיום: "**ויום אחד - לאו דוקא יום, אלא כיון שנכנס תחילת היום משנת י"ד ואפילו שעה אחת ואפילו רגע אחת סגי. ואפילו נולד בסוף יום ראש השנה, כיון שעדיין הוא ודאי יום נעשה בן י"ג שנה בתחלת ליל ראש השנה של שנת י"ד...**"

בס"ק מ' כתב, גיל שלוש עשרה והבאת שתי שערות הלכה למשה מסיני.

פסיקה להלכה בשו"ע

שם בסעיף ח' כתב מרן שמלבד הגיל התנאי שהביא שתי שערות הכרחי: "**אם לא הביא שתי שערות, אפילו הוא גדול בשנים, דינו כקטן עד שיצאו רוב שנותיו שאז יתברר שהוא סריס...**"

הרמ"א חולק בעניין זה על מרן וסובר שלעניין צירוף לעשרה צריך גיל שלוש עשרה שנה ויום אחד, והתנאי שהביא שתי שערות לא מעכב.

"...**מיהו אין מדקדקין בשערות, אלא כל שהגיע לכלל שנותיו מחזקינן אותו כגדול ואומרים לענין זה מסתמא הביא שתי שערות.**

משנה ברורה

ובמשנה ברורה בס"ק מ' כתב: "...**ואמנם קיימא לן כיוון שהגיעו לכלל שנים חזקה שהביאו ב' שערות ולכן אפילו אם אנו רואין שאין להם ב' שערות חיישינן שמא היה להם אלא שנשרו שכן דרך שערות הללו לנשור פעמים מחמת כחישות ופעמים מחמת שמנונית ומ"מ לא סמכינן על חזקה זו לגמרי אלא דדיינין ליה בספק ולכן אזלינן תמיד לחומרא בכל דבר שהוא מדאורייתא ובדרבנן לקולא...**"

חזקה דרבא

מדברי הרמ"א, רואים שגם לדעתו מעיקר הדין, לקביעת גדלות הילד, צריך שיביא שתי שערות, אלא שבאשר הנער מגיל שלוש עשרה ומעלה, אנו מניחים ש 'מסתמא הביא שתי שערות' גם בלי לבדוק בפועל. הנחה זו נקראת 'חזקה דרבא', ומקורה בדברי רבא ב מסכת נידה דף מו.

אמנם, בגמרא שם מבואר שחזקה זו מועילה רק לעניין מיאון - שקטנה שהגיעה לגיל שתים עשר אינה יכולה יותר למאן, אך לא לעניין חליצה - כדי להתירה ע"י חליצה צריכים לדעת בוודאות שהביאה שתי שערות.

מה החילוק ביניהם? - רבים מהאחרונים סוברים שחזקה זו אינה וודאית אלא רק יוצרת ספק, ולכן לעניין מיאון, לחומרא, סומכים על חזקה זו, מה שאין כן לעניין חליצה, לקולא, להתירה, לא סומכים עליה.

לכן נקטו פוסקים רבים שסומכים על חזקה זו רק לדרבנן, מפני ש"ספק דרבנן לקולא", אך לא לדינים מדאורייתא, שבהם הכלל "ספק דאורייתא לחומרא".

משנה ברורה

כך הסביר במשנה ברורה בס"ק לא' את דברי הרמ"א שכאמור לעיל סמך על חזקה זו לעניין צירוף למניין. אם כן, גם אם נאמר ש'חזקה דרבא' מבוססת על רוב, ויש לסמוך עליה, גם בעניינים דאורייתא, מדרבנן יש לחשוש בדברים דאורייתא ל"מיעוט המצוי" של נערים שאינם מביאים עדיין שערות בגיל 13.

ילקוט יוסף

ב 'ילקוט יוסף' סימן נה' סעיף ג' פסק שסומכים על חזקת הגיל לעניין צירופו של ילד לתפילה ולאמירת דברים שבקדושה בעשרה.

"נער שמלאו לו י"ג שנה, נעשה בר מצוה, וחייב בכל המצות, ומצטרף לעשרה לכל דבר שבקדושה. ומיד עם מלאת לו י"ג שנה עם צאת הכוכבים של הלילה של אותו היום שנולד בו, נעשה כגדול לכל דבר, ואין צורך להמתין עד לאותה שעה שנולד בה מעת לעת..."

פסקי תשובות

למעשה, עפ"י ספר 'פסקי תשובות', סימן נה אות טז', אפילו שמפשטות דברי השו"ע יוצא שאפשר לצרף למניין רק אם ידוע שהביא שתי שערות, למעשה מקילים בדינים דרבנן לסמוך על הגיל ו'חזקה דרבא' לכל הדעות: "...**כשנעשה י"ג שנה ואפילו אם אין ידוע אם הביא ב' שערות קיימא לן להלכה כדברי הרמ"א שדינו כגדול, ואף הספרדים נוהגין כן, ואפילו בדקוהו וידוע ודאי שלא הביא ב' שערות, מכל מקום חיישינן שהיו לו ונשרו, וחייב במצוות כגדול, ודינו כגדול להצטרף למנין ולכל שאר מילי דרבנן...**"

סיכום: נער שמלאו לו י"ג שנה, נעשה בר מצוה, חייב בכל המצות, ומצטרף לעשרה לכל דבר בקדושה ולא צריך לוודא שהביא שתי שערות.

פינת העורך

כתוב בפרשה בפרק יג': "**ונתן לך רחמים ורחמך**", מבאר האור החיים שבזה באה התורה ללמדנו שאין לחשוש מכך, שלאחרי הריגת העיר שלימה של אנשים, נשים וטף, נסגל לעצמנו טבע של אכזריות, מדוע? מכיון שאתה עושה זאת למען רצון הקב"ה לכבוד שמים, לכן המעשה הזה לא ישחית את מידותיך אלא אדרבה – עוד יחון אותך הקב"ה במידה של רחמנות...

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לידידנו היקרים דב ונאוה אטנר הי"ו לרגל הולדת נכדתם היקרה עדן הי"ו בת אריאל ורינת מעיין אוחיון הי"ו
יהי רצון שיזכו הוריה לגדלה יחד עם כל יוצאי חלציהם באושר, בשמחה, בנחת ובריאות איתנה לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לחברינו מיכאל ודבורה ריין הי"ו לרגל כניסת נכדם הבחור היקר עקיבא בן יוני וצביה ריין הי"ו לנועם מצוות.
יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכו, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיו לטובה ויזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים וימצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא
"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

הברכה על הרים ונהרות - עושה מעשה בראשית

הקדמה

ברכת "עושה מעשה בראשית" – היא ברכה שתיקנו חז"ל לאומרה על תופעות טבע, כמו ברקים ורעמים, וגם על ראיית תופעות טבע שנבראו בששת ימי בראשית כגון – ימים, נהרות הרים ומדבריות.

חז"ל לא תקנו לברך ברכה זו על כל הנהרות וכדומה, אלא רק על אלו הגדולים במיוחד שידוע שנבראו בששת ימי בראשית. כמו כן במשנה מובאת דעתו של רבי יהודה של ראיית הים הגדול יש לברך - "שעשה את הים הגדול ". בגיליון זה נמשיך את הבירור מהו הים הגדול וכן את גדרי ברכה זו.

פסיקת מרן בשו"ע

מרן פסק להלכה בשו"ע בסימן רכח' סעיף א' שעל ראיית הרים או גבעות או ימים, מדברות, נהרות מברכים "עושה מעשה בראשית" ופסק להלכה כרבי יהודה שבראיית הים הגדול יש לברך "ברוך שעשה את הים הגדול", ולדעתו הים הגדול הוא הים שנמצא על חופי ארץ ישראל (הים התיכון):

בסעיף ב' פסק כתוספות שיש לברך רק על ראיית ארבעה הנהרות שהוזכרו בפרשת בראשית, והוסיף שגם בהם יש לברך רק אם הם במקום שהיו משמת ימי בראשית ולא השתנו ע"י בני אדם. ובסעיף ג' הדגיש מרן: **"ולא על כל הרים וגבעות מברך, אלא דווקא על הרים וגבעות המשונים וניכרת גבורת הבורא בהם".**

כף החיים

בספר כתב הכף החיים בסימן רכח' ס"ק ה' כתב שמכיוון שיש מחלוקת מהו הים הגדול, אם הכוונה לאוקיינוס או לים התיכון, יש לברך על ראיית הים התיכון "עושה מעשה בראשית" ולא "ברוך שעשה את הים הגדול" שבזה יוצא לכולי עלמא ידי חובה.

חזון עובדיה

אבל בחזון עובדיה עמוד תס"ז סעי' א', פסק להלכה כדעת השו"ע שמברכים על ראיית הים בחופי ארץ ישראל (הים התיכון) "ברוך שעשה את הים הגדול" ועל ראיית ים הכנרת וכדומה "ברוך עושה מעשה בראשית".

שו"ת בצל החכמה

בשו"ת בצל החכמה חלק ב' סימן יב' כתב אחרי בירור מקיף את מסקנתו שהעיקר לכתחילה לברך על ראיית הים התיכון "ברוך שעה הים הגדול", ומי שמברך על ראייתו "ברוך עושה מעשה בראשית" יש לו על מי לסמוך.

שו"ת דברי יציב

בשו"ת דברי יציב חלק אורח חיים סימן צה' הסביר מדוע תיקנו חז"ל ברכה מיוחדת על ראיית הים התיכון: **"...אך אצל החכמים לא נתקן ברכה של ים הגדול רק על הים שלדעת הפוסקים הוא נקרא גדול, כגון מחמת גדולתו בכמותו, או באיכות שסמוך לארץ ישראל, ושאר ים לא נקרא ים הגדול ולא יצא וזה פירשו לפי עניות דעתי.**

ואולי תקנו ברכה פרטית לים של ארץ ישראל, כי היוצא מארץ ישראל ורואה הים ומברך עושה הים הגדול על חשיבותו שסמוך לארץ ישראל, מזה יתגעגע וישתוקק ויתפלל לה' יתברך על שובו לארץ הקודש, שיכיר ויראה איכות קדושת ארץ הקדושה שגם הסמוך לה נקרא גדול והבן...ולזה תקנו ים הגדול, בבחינת גדולה..."

שו"ת בצל החכמה

בשו"ת בצל החכמה חלק ב' סימן טז' דן בשאלה לגבי מי שטס במטוס כגון מאוסטרליה לארץ ישראל ובדרכו הוא טס מעל לימים הרים ומדברות, אם צריך לברך על ראיתם, וכיצד יברך.

ומסקנתו היא שעל ראיה ברורה מהמטוס, אפילו אם רואה רק בעזרת משקפת יש לברך את ברכות הראיה בשם ומלכות.

פסקי תשובות

בספר פסקי תשובות סימן רכח' באות א' כתב כמה כללים לגבי ברכת "עושה מעשה בראשית" על ראיית ימים ונהרות הרים וגבעות וכדומה:

"ואם ראה אותם ולא בירך עליהם וכבר חלפו מעל פניו, שוב לא יברך עליהם כשישוב לראותם אלא אם כן עבר שלושים יום מהראיה הקודמת, והיינו דווקא כשרואה אותו ים או נהר או הרים וכדומה שראה קודם לכן, אבל אם רואה ים או נהר או רכס הרים אחרים אשר מעוררים התפעלות חדשה, מברך אפילו בירך על הראיה הקודמת בתוך שלושים".

"ודע, כי דברים אלו המנויים בסימן זה שהם דברים הקבועים וקיימים תמיד, נתקן הברכה עליהם דווקא כשאדם מתפעל ממראיתם מחמת אי רגילותו לראותם, ולכן מי שגר סמוך להם אשר באפשרותו לזון עיניו מהם בכל עת שירצה, אף על פי שעבר שלושים יום ולא ראה אותם (מחמת חוסר עניין, כי רגיל להם), אין מברך עליהם..."

באות ב' כתב שהיות וברכת "עושה מעשה בראשית" היא ברכה כוללת, הרואה את הים התיכון יברך "עושה מעשה בראשית" ויסמוך לזה מיד "שעשה הים הגדול".

אולם נראה שהצעתו לא נכונה: א' - נוסח ברכה כזו לא הוזכר בש"ס ובפוסקים. ב. בברכה זו מצמצם את שבחו של ה' שעשה מעשה בראשית לעשיית הים הגדול בלבד, ולכן נכון יותר לברך על ראיית הים התיכון כפסיקת הרמב"ם ומרן בשו"ע: "ברוך שעשה את הים הגדול". לגבי הברכה על ים כינרת וים המלח כתב באות ג': **"אמנם על הימים אפשר לברך לדברי הכל...ובכלל זה...ים כינרת, אבל על ים המלח אין מברכים כי מפורש בחז"ל (רש"י בראשית י"ד) שנמשכו יאורים לשם ונעשה ים המלח ואינו משטת ימי בראשית. אולם יש חולקים על דעתו לגבי ים המלח, שהיות ולא נוצר על די בני אדם יש לברך על ראייתו.**

סיכום

על ראיית נופים מרשימים, מעוררת התפעלות מגדולתו של הבורא, תקנו חז"ל שהרואה ימים, נהרות, הרים, גבעות ומדבריות, יברך: "עושה מעשה בראשית", וגם מי שאינו מתרגש בראייתם, כיוון שראייתם נחשבת מרגשת בעיני רוב הבריות ועברו עליו שלושים יום שלא ראה אותם – חייב לברך. על כל ים ואגם שיש בו מים רבים בכל ימות השנה, ואינו מעשה אדם מברכים "עושה מעשה בראשית", לכן לדוגמא יש לברך ברכה זו על ראיית ים הכינרת וים המלח, שיש בהם מים כל השנה. אבל אם האגם נוצר על ידי סכר שעשו אנשים, גם אם יהיה גדול מאוד, אין מברכים עליו, הואיל והברכה נתקנה כשבח למעשה הבורא ולא למעשי בני אדם.

על ראיית אוקיינוסים מברכים "עושה מעשה בראשית", אבל על ראיית הים התיכון שנקרא בתורה "הים הגדול", וגדלותו נובעת משבחה של ארץ ישראל שהוא גבולה המערבי, מברכים: "שעשה את הים הגדול". ומי שבירך על ראייתו "עושה מעשה בראשית" יצא, זאת משום שברכה זו היא ברכה כוללת על ראיית נופים מרשימים שברא הקב"ה בעולם.

לגבי הברכה על ראיית נהרות נאמרו שני תנאים: א. שהם זורמים כטבעם בלא שבני אדם שינו את אפיק זרימתם. ב. שיהיו גדולים לפחות כמו הפרת שנקרא 'גדול' בתורה. לכן פשוט וקל וחומר שמברכים על נהרות גדולים יותר כדוגמת הנילוס, הריין, האמזונס והמיסיסיפי. אבל על נהרות רגילים כדוגמת הירקון, הירדן ודומיהם, אין מברכים, כי אינם מרשימים כל כך. ולגבי הברכה על ראיית הרים התנאי שיהיו גבוהים במיוחד ביחס לסביבתם, ולגבי ראיית גבעות התנאי שצורתן תהיה מרשימה במיוחד, כגון שיש להן צוקים תלולים ומחודדים, כדוגמת הצוקים המרשימים שבמדבר יהודה. אבל על ההרים הרגילים שבהרי יהודה, שומרון והגליל – אין לברך. אבל מברכים על ראיית גמלא, ארבל, מצדה וסרטבה, מפני שמראם מיוחד. וכן מברכים על התבור, שגובהו מרשים, ויש לו מראה מיוחד. מדבר הוא מקום צחיח ושומם, שיורדים בו מעט גשמים, לכן גם על ראיית מדבר יהודה מברכים, ובתנאי שהמראה מעורר רושם.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק ט': "**תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם**" ביאר מלבי"ם שהקב"ה אומר לעם ישראל שניתנת להם הרשות לרצוץ את הגויים שקמו על ה' – על עם ישראל בשבט ברזל, והם יהיו ככלי יוצר המוכן לקבל הניפוץ והשבירה לגמרי – כלומר הרשה גם להכריתם ולהאבידם לגמרי.

את פסוק י': "**ועתה מלכים השכילו הוסרו שפטי ארץ**" – מבאר מלבי"ם שעם ישראל שקיבל את רשותו של הקב"ה לרצוץ את הגויים שקמו עליהן פונה לגויים לתקן את דרכיהם ובכך ימנעו מאבדון: "**ועתה, רוצה לומר אחר שה' הרשה אותי ע"ז וכל ממלכות הארץ נתן בידי, ורק אם אשאל אכריתם ויאבדו, א"כ למה תמרדו ותמתינו עד עת שתאבדו, טוב שתשכילו עתה. השכילו הוסרו ר"ל השכילו זאת מצד הערת השכל וקבלו זאת מאהבה, או עכ"פ הוסרו מצד המוסר ויראת העונש העתיד לבא עליכם, ומצד זה**".

פסוק יא': "**עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה**" – הוא המשך הפניה לאומות העולם שיתקנו את דרכם, כדי שסופם יהיה טוב והרעדה תהפך לגילה: "**עבדו את ה' ביראה, ובזה תרויחו שלבסוף תגילו ברעדה הזאת שחרדתם ויראתם מן העונש. מפרש דבריו, נגד מה שאמר עבדו את ה' במה תעבדו את ה'?**"

את הפסוק האחרון פסוק יב': "**נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו אשרי כל חוסי בו**" מבאר מלבי"ם כסיום הפניה לאומות העולם "**נשקו בר**" - שיתחברו למבורר מאת ה'. פירוש אחר "**נשקו בר**" – שיהיו היו כמוץ הנושב וסובב את הבר והדגן, ולא כמוץ אשר תדפנו רוח.

"**נשקו בר, התחברו אל המבורר מאת ה', שבמה שתעבדו עבודת המלך משיח ה' ידמה כאילו אתם עובדים את ה'. וגם אמר נשקו בר, היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, בל תהיו כמוץ אשר תדפנו רוח. לכן תפס מילת בר שהוראתו תאומית על המבורר והנבחר ועל הבר והדגן, ונגד מה שאמר ביראה, מפרש ממה יתיראו? פן יאנף ה' (הנזכר בכתוב הקודם) ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו, רוצה לומר אחר שרק במעט שיבער אפו תאבדו דרך, כמ"ש ודרך רשעים תאבד, וכ"ש שראוי לכם להתירא פן יאנף, שפעל אנף מורה על שמכלה חרון אפו בעונש נחרץ, ונגד מ"ש וגילו ברעדה מפרש כי אשרי כל חוסי בו ולכן תגילו אח"כ על שחסיתם בה**".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית, ושהספר מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם.

את פסוקים י' עד יב' מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר שאומר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים, שיכולים לפתות אותו לעשות מעשה לא קיצוני - לפגוע בבני אדם, מבלי להורגם, אלא רק לקחת את ממונם והם ישארו בחיים.

את פסוקים יג ויד' מפרש המלבי"ם שהם דרכי הפיתוי – שעל ידי זה נמצא הון יקר מכסף וזהב וכדומה, ממנו גם הוא יקבל את חלקו בגורל.

את פסוק טו': "**בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם**". מפרש מלבי"ם שבפסוק זה חוזר האב אל בנו ומזהירו לא לבתפתות אליהם ולא ללכת איתם לא במסלול הראשי שלהם ולא בנתיבית הצדדיים, ומוסיף, שלא רק להימנע מללכת איתם, אלא לגמרי להימנע מלהיות במחיצתם.

"**בני אל תלך בדרך אתם, דרך הוא הדרך הגדול הקבוע לרבים, והנתיבות הם של יחידים, ומוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בדרך הגדול שלהם הקבוע לכולם, כי גם אל תלך בנתיבתם, בנתיב שהולך בו יחיד מהם.**

וגם מוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בצוותא חדא, כי גם אם הם אין הולכים שם מנע רגלך שלא תלך בנתיב שהלך בו יחיד מהם, כי הם ירצחו גם אותך:

את פסוק טז': **כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם**" מפרש מלבי"ם שאותם אנשים הם רצים אל הרע – ומתחיל להסביר לגבי גזל שהוא דבר שבקלות ניתן להסביר את הרוע שבו וזה לא נעצר שם ומגיע עד לרצח, ועוד שמי שמחיל להיות בחברתם קשה לו להימלט מהם.

"**כי רגליהם לרע ירוצו, האב מודיע לבנו הקטן שידע שכל מה שרצים הוא לרע כי הגזל הוא דבר רע, (בזה יתחיל האב ללמד את בנו בדבר שיבין בקל בשכלו, ומוסיף להסביר לו כי) חוץ ממה שהוא דבר רע ירצחו גם אותך, כי ימהרו לשפך דם, (וגם כל תחשוב שבתוך כך תשמט מידם, כי ימהרו לזה)**".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. **מה עושים עם התבואה של מעשר השני שהופרש?**

א. תורמים אותו לישיבות ותלמודי תורה. ב. נותנים אותו ללוי.

ג. מי שהתבואה שלו אוכל אותו בטהרה בירושלים. ד. נותנים לכהן.

2. **מהם סימני הכשרות של הדגים?**

א. דגים שאינם טורפים דגים אחרים. ב. יש להם סנפיר או קשקשת.

ג. יש להם קשקשת, וזנב חצוי לשניים. ד. יש להם סנפיר וקשקשת.

3. **מה ההמשך הנכון של הפסוק: וּבְךָ בָּחַר ה' לִהְיוֹת לוֹ...**" (פרק יד')

א. לעם סגולה מכל העמים. ב. לעם נבחר מכל העמים.

ג. לעם חכם מכל העמים. ד. לעם קדוש מכל העמים.

שאלה עפ"י פירוש הרמב"ן - כיתות ד' עד ח'

7. **למה הכוונה בפסוק "אחרי ה' אלוקיכם תלכו..."** (פרק יג')?

א. לדבוק במידות ה' כפי יכולתנו. ב. לגור במקומות של תורה ויראת ה'.

ג. ללכת בדרכו ובעצתו עפ"י הנביאים. ד. תשובות א' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. "...**במקום אשר יבחר ה' באחד שבטך**" **למה הכוונה "באחד שבטך"?**

א. למקום שבנחלת שבט בנימין. ב. חלק שהוא בנחלת כל השבטים.

ג. למקום שבנחלת שבט יהודה. ד. חלק בנחלת השבט שיעלה בגורל.

5. "**כי תעשה הטוב והישר בעיני ה' אלוקיך**" **מה הכוונה הטוב והישר?**

א. טוב בעיני שמים, ישר בעיני בני אדם. ב. שניהם בעיני ה'.

ג. ישר בעיני שמים, טוב בעיני בני אדם. ד. שניהם בעיני בני אדם.

6. **האם לקט שכחה ופאה חייבים במעשרות?** (פרק יד')

א. כן, כולם חייבים במעשרות. ב. לקט כן, שכחה ופאה לא.

ג. פאה כן, לקט ושכחה לא. ד. לא, כולם אינם חייבים במעשרות.

שאלה עפ"י פירוש הספורנו - כיתות ד' עד ח'

8. "**לא תאכלנו, על הארץ תשפכנו כמים**" (פרק יב') **מה כוונת פסוק זה?**

א. ללמד מצוות כיסוי הדם. ב. חובת שטיפת הדם אחר השחיטה.

ג. אסור לאחסן את הדם כמו יין ושמן. ד. תשובות א' וב' נכונות.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים על שם אשת החסד: אודליה פונקלר (תורג'מן) ז"ל חינה נקודת אור בחשמונאים פעילה בימים: ראשון, ורביעי בערב, וביום רביעי בבוקר.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לזכר אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941